

állományvédelem és restaurálás általános kérdéseit is igen jól összefoglaló írása. Ezután a különféle táruk munkájából kapunk izelítőt. W. Salgó Ágnes Bogáti Fazekas Miklós 1577-ben megjelent Plutarchos átdolgozását (Szep historia az tökéletes aszszonyállatokról) ismertette ad értékes adalékokat a 16. századi magyarországi görög műveltségről. (Említsük meg külön érdemként, hogy a rövidebb görög szövegrészek átirásakor az ISO szabványt használja.) Borsa Gedeon Manlius kötetstábláiból előkerült nyomtatványokat és egy ezekből megismert magyar nyelvű verses históriát ismertet. Soltész Zoltánné egy új szerzeményt, Gregor Gelbhaar bécsi nyomdász 1638. évi magyar kalendáriumát mutatja be. Berlász Jenő másfél évtizeddel korábbi tanulmányának szinte folytatásaként ad újabb információkat Istvánffy Miklós tékájáról, és e szerény megnevezés alatt részletes leírását adja egy Zágrábban lévő - eddig nem ismert - Istvánffy-kódexnek, és a zágrábi Corvin-kódex vándorutját követve a Draskovich és az Istvánffy család krónikáját is felvázolja. "Egy elfelejtett magyar szlavista" címen Fried István Kállay Ferenc munkásságát elemzi, mely megérdemli, hogy "fejezet legyen a magyar szlavisztika történetében". Rendkívül érdekes - és a régiségek és a népművészeti tárgyak gyűjtésének mai divatját tekintve - aktuális olvasmány Kelecsényi Ákos tanulmánya "Egy magyar régiségkereskedő a 19. században" címmel, Literáti Nemes Sámuelről, "a kor antikváriusi életének legérdekesebb" alakjáról. "Organum a nagy közönségért" címen megjelenésének 120. évfordulója alkalmából a Vasárnapi Ujság Bach-korszakbeli helyzetét és tevékenységét elemzi Miklóssy János. Végül a Színháztörténeti Tár új törekvéséről, a szcenikai emlékek gyűjtésének fontosságáról olvashatunk bevezető szavakat Keresztury Dezsőnek Az önálló magyar opera és balett-szcenika kialakulását felvázoló értékes tanulmányában.

Az évkönyv tehát bepillantást ad az OSzK részlegeinek sokoldalú tevékenységébe, a legérdekesebb munkák eredményeibe, gondjaiba. Ezért lehet érdekes olvasmánya minden könyvtárosnak.

MOHOR Jenő

Külföldi Társadalomtudományi Kézikönyvek. Országos Gyapodási Jegyzék. 1975. 1. sz. Országos Széchényi Könyvtár, [1976]. Szerk. Kondor Imréné.

Az OSzK az alábbiakban ismertetendő kiadványának elindításával, a már funkcionáló kliring jellegű cédulaellátással együtt, a maga részéről, úgy tűnik, megoldottnak tekintheti az "OGyJ-kérdést". Az Országos Gyapodási Jegyzék másfél évtizedes fennállása talán avval váltotta ki a legélesebb kritikát - itt csak a III. Országos Könyvtárügyi Konferencia előkészítő anyagaira kívánok utalni -, hogy, lévén tájékoztató eszköz, éppen az anyagban való tájékozódás elemi feltételeit sem biztosította. Az 1971-ben

tartott Konferencia állásfoglalása így hangzott: "A könyvtári és tájékoztatói rendszer hatékony működése érdekében megkülönböztetett gondot kell fordítani a központi szolgáltatások - a nemzeti könyvtár és az országos szakkönyvtárak kooperációjára alapozott - kibontakoztatására. A magyar nemzeti bibliográfiát és az országos gyarapodási jegyzéket mind tartalmukban, mind munkamódszereikben tovább kell fejleszteni" (kiemelés tőlem - SP). Csak egy megjegyzés e szélesebb összefüggésekről. Véleményem szerint a tágan értelmezett bibliográfiai (szintü) információellátás korszerű igénnyel mért "kihívására" a nemzeti könyvtár - s természetesen partnerei - csak további jelentős erőfeszítések árán lesznek képesek megfelelő "választ" adni (lehetséges összetevők: a funkciók további tisztázása, számítógépes technológia, korszerű munkamódszerek). A jelenlegi konstrukciót ilyen szemszögből - mert lendületről tanuskodik - biztatónak, de egyben átmenetinek tartom.

Innen térek rá a kiadvány bemutatására. Gondolati játéknak tűnhet, ha a Külföldi Társadalomtudományi Kézikönyvek (KTK) mint gyarapodási jegyzék sajátos hibrid műfaját - egy teljesen más tájékoztató kiadványtípushoz való szándékos közelítését - én legalább is részben onnan eredeztetem, hogy elgondolói a fentebb jelzett átmenetiség tudatában törekedtek egy konstans érték létrehozására. Ahogy Kondor Imréné, a KTK szerkesztője éppen e lap hasábjain célkitűzésként nagyon pontosan meghatározta: a KTK "a jó hírű és nagy multu reference guide-ok, tájékoztatói kézikönyvek típusába sorolható" (1975. 6.sz. 621.l.), s mint ilyen, igéri kiadványunk előszava, "reprezentálni fogja a világ szakirodalmi termésének legfontosabb és maradandó részét a társadalom- és humántudományok vonatkozásában", "feltételezve, hogy könyvtáraink összessége beszerzi az egyes szakterületek legfontosabb külföldi anyagát". Van ebben a vállalkozásban valami va banque jelleg, itt vagy áthidalja az ellentmondást a szakmai bravur, vagy bukást kell elkönyvelni. Mert gondoljunk csak bele a feltételezések láncolatába: beszerzik-e könyvtáraink a világtermés legjavát; sikerül-e a mintegy 30-40 ezer bejelentett (beszerzett) kiadvány százezernyi, s méghozzá változó minőségű leírásából kiszűrni azt a pár ezer telt, amely érdemes arra, hogy egy, önmagát a Vértesy-Szentmihályi-, Malclés-, Totok-Weitzel-, Winchell-féle tájékoztatói szintézisek műfajába soroló kiadvány anyagába felvétessék. A KTK első száma remélnem engedi, hogy a bravur sikerül. Reményt mondok s nem meggyőződést, ezért örülnék, ha a továbbiakban ésszerű szervezéssel, együttműködési formák kikísérletezésével a tét feszességén enyhíteni lehetne. Egy féléven te megjelenő kiadványnál, s főleg a majdani 5 (és 10) éves kumulációknál időzavar sem állhat elő, másrészt a nagyobb gyűjtemények fővárosi koncentráltsága is segítő körülmény lehet.

A KTK tematikája révén hozzájárulás a hazai társadalomtudományi tájékoztatói tevékenységhez, illetve a tájékozódási lehetőségekhez. A már idézett előszó ugyan szerintem nem kellően differenciál a lehetséges használók-érdekeltek tekintetében, mert a szakkönyvtárak és -kutatók esetében a reference guide-oknak inkább marginális szerepük lehet, - ám ezzel természetesen szerepük nem csökken, mivel az egyetemi oktatásba bekerülők (illetve az igényes közművelődés) szolgálata önmagában is jelentős.

A KTK első félévi száma 1456 tételt tartalmaz, s a gyakran alkalmazott szakutalók révén egy műről a leíró részben átlag mintegy másfélszer történhet említés. Az anyag megközelítőleg 75 szakcsoportba tagolódik, s ezek az ETO rendszerét, közelebbről a Magyar Nemzeti Bibliográfia csoportképzését követik. Mivel mind a szakcsoportok elhelyezkedése, mind pedig tartalomjegyzékszerű felsorolásuk az illető szakcsoportok ETO-számainak növekvő rendjén alapul, továbbá mivel a szakcsoportokról nincs betűrendes felsorolás, az "ETO-műveletlen" felhasználó eleinte bizonyára zavarba jön, nem tudván, miért kerül a FILOZÓFIA a KÉZIRATOK, KÖNYVRITKASÁGOK, BIBLIOFILIA mellé, miért követi az ÜZEMVEZETÉS ÉS -SZERVEZÉS a NŐKÉRDÉS, EMANCIPÁCIÓ-t. A könyvtári tudományosság ilyenén - közérthető fogódzók nélküli - érvényesítését nem tartom szerencsésnek. A kiadvány tartalmilag az ETO általános és társadalomtudományi főosztályait (0 - 3, 7 - 9) öleli fel, ez kiegészül a 6. főosztály egyes témaköreivel (650, 655, 659, 681.3).

A felvételre alkalmasnak ítélt művek egy része a hagyományos segédkönyvek (bibliográfiák, lexikonok, szótárak, címtárak stb.) kategóriájába tartozik, s ezen túlmenően a szerkesztők igyekeznek további "fontos" műveket, illetve műfajokat, kiadványtipusokat is szerepeltetni (szak- és földrajzi területre vonatkozó összefoglaló művek, prominens személyiségekről szóló monográfiák, átfogó szemlekiadványok, statisztikák, forrásértékű tankönyvek stb.). Egy behatóbb elemzés nyilván jelezhetné, hogy a válogatás itt bizonytalankodik leginkább, magam csak néhány műfajt kérdőjelezek meg (zsebszótárak, utikönyvek).

Egyedi műveket csak a legutóbbi tíz évből vettek fel, viszont a többkötetes művek esetében - helyesen - megadják az előzményt is. Nehezményezem, hogy a korábbi bejelentések (lelőhelyek) csak ezeknél szerepelnek, az egyedi kiadványok lelőhelyei csak a továbbiakban fognak kumulálni, itt hiányzik a visszamenőleges információ. Kérdéses, célszerű volt-e előzménynek felfogni e tekintetben az OGYJ-t.

Csak dicsérni lehet az összeállítókat a korszerű címleirási elvek - az IFLA által kidolgozott ISBD(M) - következetes érvényesítéséért (annál is inkább, mert a leendő új magyar címleirási szabvány is remélhetőleg ezen fog alapulni). Ez a kiadvány egyik szembetűnő sajátossága. Másiknak azt tartom, hogy a leíró résszel azonos terjedelmű betűrendes mutató révén a KTK valóban kiérdemli a tájékoztató kiadvány rangját. Ez "tételszámra utaló egységes betűrendben a leírásokban feltüntetett szerzők, egyéni és testületi közreműködők nevét, a címet (főcímet, kötetcímet) és a sorozatcímet tartalmazza", - mondja az Előszó. Ily módon egy műről átlag mintegy háromszor (három helyen) történik említés a mutatóban. Figyelembe véve azt, hogy a KTK anyaga elég nagy számú szakcsoportba oszódik, s a leíró részben következetes az utalók alkalmazása a többi szakcsoportot is érintő tételeknél, a kiadvány a betűrendes utmutatóval együtt kielégítően pontos és főleg gyors keresést biztosít. (Meggondolandó talán, nem kellene-e a majdani kumulációt tárgymutatóval is ellátni?)

A kiadvány függeléke rövidítésjegyzéket, mintegy 500 kiadó listáját és a lelőhely-könyvtárak kódjainak feloldását tartalmazza.

Összegezés helyett: remélem, hogy szakmai közvéleményünk egyet fog érteni velem - merész, ám kiugróan igényes vállalkozás elindulásának vagyunk tanui.

SONNEVEND Péter

Könyv és Könyvtár X. A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának Évkönyve. (Szerk. Csüry István) Debrecen, 1975. (Alföldi Ny.) 245 l.

Megjelent a debreceni egyetemi könyvtár évkönyvének, a "Könyv és Könyvtár"-nak az 1976-os kötete. Ez a mostani közel harmadfélszázlapos, szép kiállítású "jubileumi" 10. kötet - a megelőző kilenccel együtt - változatos tartalmával, tanulmányai magas színvonalával meggyőzően bizonyítja a kiadvány életképességét. Írói alaposan ismerik a legújabb tudományos eredményeket s a kutatás módszertanát. Ez egyúttal arra is reményt nyújt, hogy a könyvtár dolgozóinak jó képzettsége révén tudományos feladatait a jövőben is maradéktalanul teljesíteni fogja.

A kötet 9 szerző 12 tanulmányát, illetve közleményét tartalmazza. Köztük - módszertani szempontból - a legfigyelemreméltóbb Csüry István tanulmánya.

Csüry olyan mennyiségi mutatókat - idegen kifejezéssel standard-eket - keres, amelyek révén az egyetemi könyvtárak működését és tervezését értékelni lehet. Figyelemmel van a számszerű előírásokban rejlő veszélyre, ezeknél ugyanis előfordulhat, hogy a fejlődés elősegítése helyett egyenesen visszahúzó erővel lépnek fel. Nincs két egyetem, amelyik csak kvantitativ különbözik egymástól, könyvtáraik ráadásul különböző tényezők által befolyásolt történelmi képződmények. Ez a sokféleség eleve kétségesse teszi, hogy egyáltalán lehet-e és hogy gyakorlatilag hasznos-e működési mutatókat alkalmazni. A tanulmány ezért nem ajánl ilyeneket, csupán az elvi lehetőségeket keresi.

A munkanormáknak tudományos könyvtárakban való alkalmazása sem egyszerű. Számos problematikus mozzanatot kell tekintetbe venni. Ilyenek: a helyi és történelmi adottságok különbözőségei, az üzemszerűség és a tudományosság ellenirányúsága, a lélektani és az etikai oldal viszonya, a minőségi és mennyiségi követelmények helyes aránya. A munkafolyamatokat hasznos elemezni, mert sok ésszerűsítési lehetőségre (mellőzhető és összevonható műveletek, új technika stb.) és helytelen szervezésre (többször ismétlődő azonos műveletek, gépi felszerelés, hozzáértés hiánya stb.) figyelmeztet.

Statisztikai adatszolgáltatásunk - Csüry megállapítása szerint - hiányos és egyoldalú, még sommásan sem jelzi a könyvtárak társadalmi bázisait. A jelenlegi statisztikákból is megállapítható azonban a személyzet megterhelésének nagysága és különböző volta, valamint az egy egyetemi hallgatóra vonatkoztatott igénybevétel mértéke.